

Trygg på arbetsmarknaden?

En jämförelse av svenska och danska ungdomars syn på arbetsmarknaden och framtiden

STEFAN PERSSON

SEPTEMBER 2009

Rapport framtagen av:

RHETIKFABRIKEN

Stefan Persson

Verksamhetsansvarig

Västergatan 36

211 21 Malmö

E-post: stefan@rhetikfabriken.se

Mobil: 0762-057638

Innehållsförteckning

Förord.....	3
Sammanfattning.....	4
Urval och metod.....	5
Diagram 1 – Danskar får arbete fortare än svenskar.....	6
Diagram 2 - Kontakter viktigt när svenska ungdomar tar sig in på arbetsmarknaden.....	7
Diagram 3 - Svenskar tar arbeten de inte vill ha.....	8
Diagram 4 - Svenskar stannar och danskar slutar.....	9
Diagram 5 - Danska arbetsgivare får högre betyg av ungdomarna.....	10
Diagram 6 – Olika krav på olika sidor.....	11
Diagram 7 - Svenskar är oroadade för att få ett arbete de inte vill ha i framtiden.....	12
Diagram 8 - Svenskar är oroadade för att gå arbetslösa i framtiden.....	13
Diagram 9 - Danska ungdomar mer nöjda med sin arbetssituation.....	14
Diagram 10 - Danska ungdomar är mer optimistiska inför arbetslivet.....	15
Diagram 11 – Svenska ungdomars arbetssituation har större inverkan på livet.....	16
Diagram 12 – Ingen större skillnad i hur länge man tror att man får stanna.....	17
Diagram 13 - En ljusare dansk framtidsbild.....	18

Förord

En väl fungerande arbetsmarknad är av största vikt för näringslivet såväl för individen. Vi har i två tidigare rapporter, ”Tryggare kan ingen vara” (2006) och ”Släpp ungdomarna loss, de är vår framtid” (2009) funnit att när det gäller den svenska arbetsmarknadsmodellen finns det starka skäl till förändring. I dessa rapporter, genomförda i Öresundsregionen, har vi fokuserat på vad forskningen säger om orsaker till den höga arbetslösheten bland svenska ungdomar. I denna rapport har vi frågat ungdomarna själva hur de upplever arbetsmarknaden och sina framtida möjligheter och vi har frågat dem som har jobb idag. Skillnaden mellan de danska och svenska ungdomarnas erfarenhet av systemet och deras syn på trygghet och arbete är minst sagt häpnadsväckande.

När två tredjedelar av de svenska ungdomarna säger att de är ganska eller mycket pessimistiska inför det framtida arbetslivet jämfört med nästan ingen av de danska måste vi lyssna och agera. Vi har en ungdomsgeneration som historiskt är den mest välutbildade och den mest beresta – men de saknar framtidstro. Det är allvarligt ur olika perspektiv.

När det gäller de svenska företagen försvårar nuvarande regler dem från att anställa ungdomar. Speciellt gäller det små företag, som dessutom står för större delen av de nya arbetstillfällena. De blir mer benägna att anställa personer med lång arbetslivserfarenhet när de vet att det kan vara både svårt och dyrt att säga upp personal. Det är också ungdomarnas kompetens företagen först tappar när verksamheten behöver skäras ned. Vi riskerar även ett så kallat ”brain drain” – redan nu ser vi att många av de svenska talangfulla ungdomarna som sökt sig till Danmark och fått jobb inte återvänder. Det är talanger som skulle behövas i det skånska näringslivet.

Låt oss ta intryck av ungdomarna, låt oss diskutera och ha en dialog i frågan. Men framför allt – vi måste förändra. Nu!

Malmö i september 2009

Eva Östling Ollén

Regionchef

Svenskt Näringsliv Skåne

Sammanfattning

Ungdomsarbetslösheten har på allvar lyfts fram i den svenska debatten det senaste året. Den främsta anledningen är att ungdomsarbetslösheten är bland de högsta i Europa. Mer än var fjärde ung eller 27,3 procent är idag arbetslös.¹ Samtidigt behöver man inte söka sig längre bort än till Danmark för att se helt andra ungdomsarbetslöshetssiffror. Första kvartalet i år låg den danska ungdomsarbetslösheten på 11,2 procent.² Man kan utan svårighet utläsa att den danska arbetsmarknadsmodellen med flexicurity genererar mer arbeten till unga. Detta är ostridigt och denna rapport berör därför inte i övrigt siffror om arbetslöshet.

Fokus ligger istället på de ungdomar som har jobb. Hur påverkar respektive arbetsmarknadsmodell deras syn på sin arbetssituation och sina framtida möjligheter? Vilken av de två ländernas modell leder till störst trygghet och framtidstro?

Genom att intervjua 100 ungdomar i varje land får vi en bild som är allt annat än upplyftande ur ett svenskt perspektiv. Förutom att det har tagit längre tid för de svenska ungdomarna att få jobb än det har tagit för de danska, så har de också i högre grad fått förlita sig på sina nätverk för att få jobb. Nära hälften av de svenska ungdomarna var beroende av kontakter för att få jobb. När kontakter är så viktiga för att ta sig in på arbetsmarknaden, blir det naturligtvis extra svårt för de med svaga nätverk på arbetsmarknaden att ta sig in, exempelvis invandrade ungdomar bosatta i områden där arbetslösheten är hög även bland de vuxna.

Svenska ungdomar tar jobb de inte vill ha och stannar på jobb de inte trivs med i betydligt högre utsträckning än danska ungdomar. Svenska ungdomar känner inte att de kan ställa krav på sin arbetsgivare i samma utsträckning som danska ungdomar. Nästan alla svenska ungdomar uppger att de är oroliga för att få ett arbete som de inte vill ha i framtiden. I Danmark är väldigt få oroliga för det. Samtliga svenska ungdomar oroar sig i någon grad för att gå arbetslösa i framtiden. Danska ungdomar oroar sig betydligt mindre för arbetslöshet. De är också betydligt mer optimistiska inför det framtida arbetslivet.

¹ Källa: Eurostat/Ekonomifakta, statistik för juli 2009, säsongsjusterat

² Källa: Eurostat, statistik för första juli 2009, säsongsjusterat

Trots att samtliga intervjuade ungdomar har hel- eller deltidsanställning är det en markant skillnad på hur svenska och danska ungdomar anser att arbetssituationen inverkar på övriga livet. För svenska ungdomar har arbetssituationen betydligt högre inverkan på övriga livet.

De stora skillnaderna i många av svaren kan inte förklaras med att danska ungdomar känner sig tryggare med att de får behålla de jobb de har. Svenska och danska ungdomar tror att de får behålla sina jobb ungefär lika länge. Det är istället rimligt att anta att danska ungdomar som har jobb känner sig betydligt tryggare på arbetsmarknaden än vad svenska ungdomar med jobb gör. De danska ungdomarna ger i sina svar ett ansikte åt den danska flexicurity-modellen.

Skillnaden på svenska och danska ungdomars framtidstro är häpnadsväckande. Nio av tio danska ungdomar är optimistiska inför framtiden. Bland svenska ungdomar är det bara var tionde som är optimistisk inför framtiden. Det är värt att betona att detta gäller de ungdomar som har lyckats ta sig in på arbetsmarknaden och fått en anställning. Även om det i intervjumaterialet inte finns ett säkerställt samband är det sannolikt att tryggheten på arbetsmarknaden också påverkar ungdomars generella framtidstro. Sambandet stöds också av större studier, som t.ex. Kairos Futures stora internationella ungdomsundersökning där det konkluderas att danska ungdomar är bland de mest optimistiska i världen och de är övertygade om att de i framtiden kommer att få ett bra jobb.³

Urval och metod

Etthundra danska och etthundra svenska ungdomar har intervjuats. Könsfördelningen har varit femtio killar och femtio tjejer i båda länder. Ungdomarna har intervjuats i centrala delar av Malmö, Helsingborg, Köpenhamn och Helsingör. Urvalskriterierna har varit att ungdomarna ska vara mellan 18 och 24 år och vara hel- eller deltidsanställda.

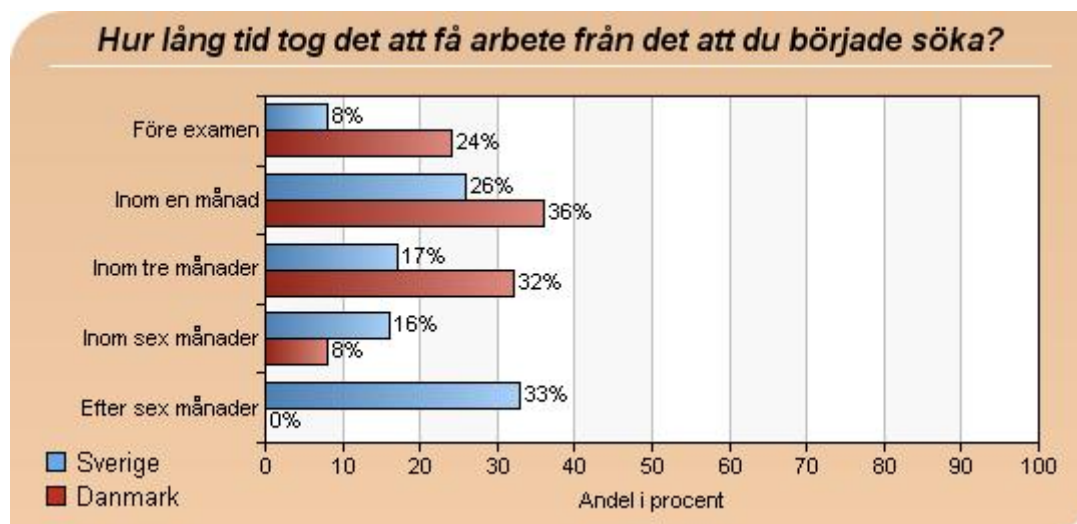
Intervjuer och sammanställning genomfördes av Matilda Frisk för Svenskt Näringsliv, under juni och juli 2009. Text och analys genomfördes av Stefan Persson, Rhetikfabriken.

³ "European Youth in a Global Perspective", Article for Kairos Future's newsletter Global Watching nr 3/2007

Danskar får arbete fortare än svenskar

Undersökningen visar att nästan alla de tillfrågade danska ungdomarna fick arbete inom tre månader. Bland de svenska ungdomarna är det bara drygt hälften som svarar att de fick arbete inom tre månader. För en tredjedel av de svenska ungdomarna tog det längre tid än sex månader att få arbete, medan samtliga danska ungdomar hade fått arbete inom sex månader. Bland svenska ungdomar var det mindre än var tionde som fick arbete redan före examen. Tre gånger så många danska ungdomar fick arbete före examen.

Diagram 1

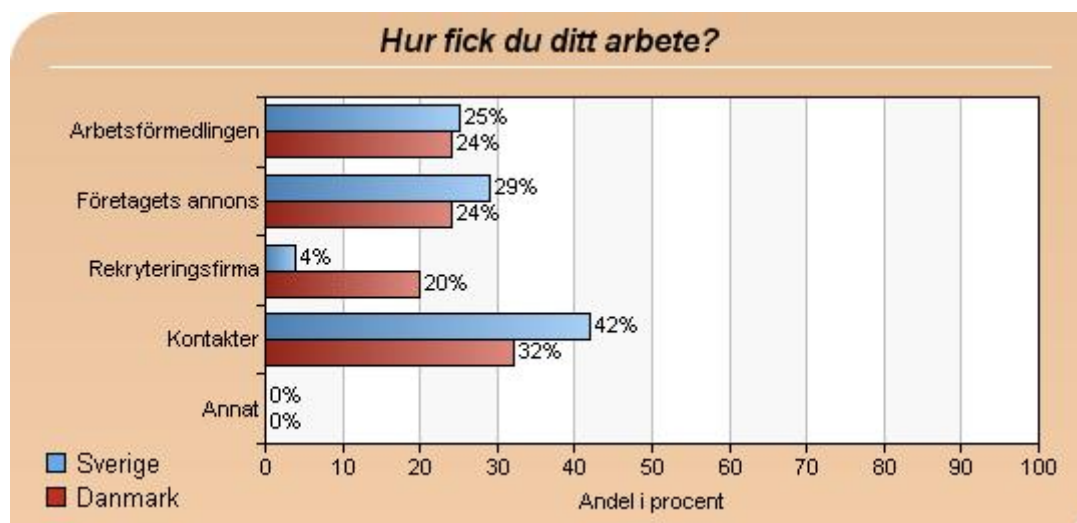

Kontakter viktigt när svenska ungdomar tar sig in på arbetsmarknaden

Det vanligaste sättet att få arbete för både svenska och danska ungdomar är genom kontakter. I Sverige är det nästan hälften av de intervjuade ungdomarna som fick sitt nuvarande arbete genom kontakter. I Danmark är det var tredje ung.

I Danmark är det vanligare än i Sverige att man får sitt arbete via rekryteringsfirma. En femtedel av de tillfrågade danskarna uppger att de fick sitt arbete via en rekryteringsfirma, medan det bara är fyra procent av de svenska ungdomarna som fick sitt arbete via en rekryteringsfirma. I både Sverige och Danmark svarar var fjärde av de tillfrågade att de fick sitt arbete via arbetsförmedlingen.

Diagram 2

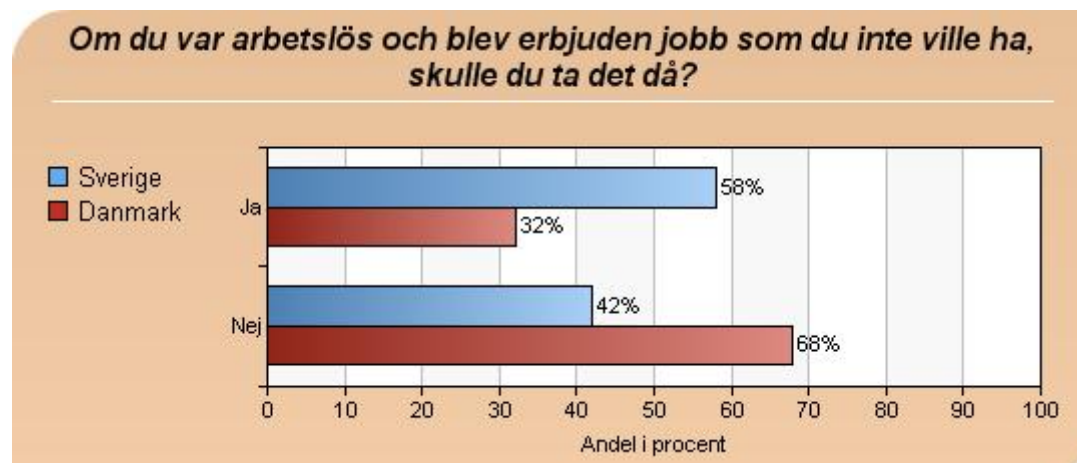

Svenskar tar arbeten de inte vill ha

Om du var arbetslös och blev erbjuden ett jobb som du inte ville ha, skulle du ta det då?

– Ja, svarar 58 procent av de svenska ungdomarna. Bland danska ungdomar skulle bara en tredjedel tacka ja till ett jobb de inte ville ha.

Diagram 3

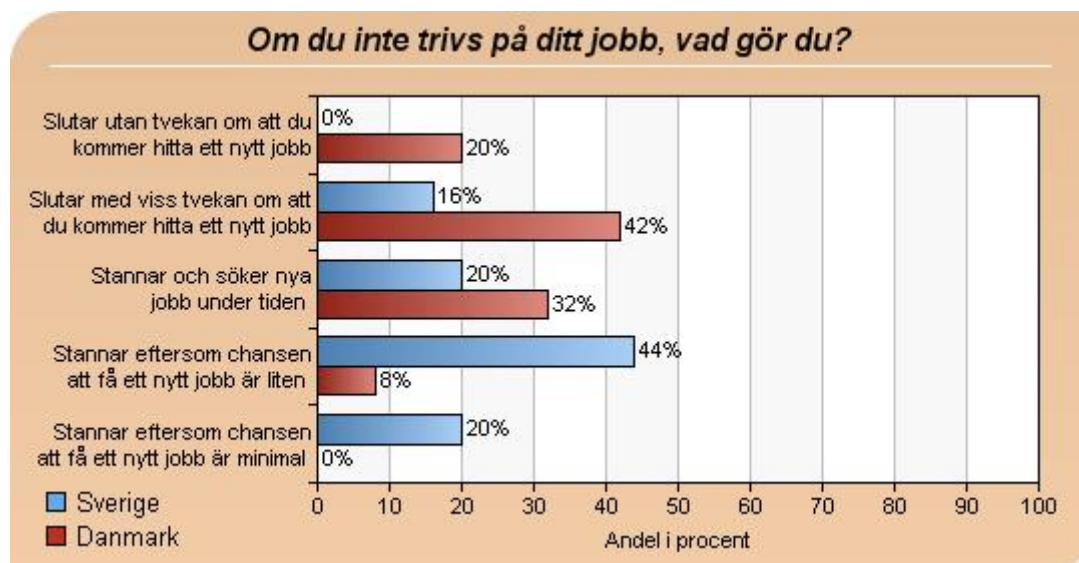

Svenskar stannar och danskar slutar

Två tredjedelar av de danska ungdomarna skulle sluta på ett arbete som de inte trivdes med. Bland svenskarna är det mindre än var femte som är beredda att göra samma sak. Mer än åtta av tio svenskar skulle istället stanna på sin arbetsplats och endast 20 procent skulle söka nya arbeten under tiden.

Av svenskarna svarar 20 procent att de skulle stanna på sin arbetsplats, eftersom chansen att få ett annat arbete är minimal. Ingen av de danska intervjupersonerna uppger att de skulle stanna på ett arbete de inte trivdes på utan att söka nya arbeten under tiden. Var femte av de danska ungdomarna svarar att de skulle sluta utan tvekan, eftersom det är väldigt stor chans att finna ett nytt arbete. Ingen av de svenska ungdomarna skulle sluta med samma motivering.

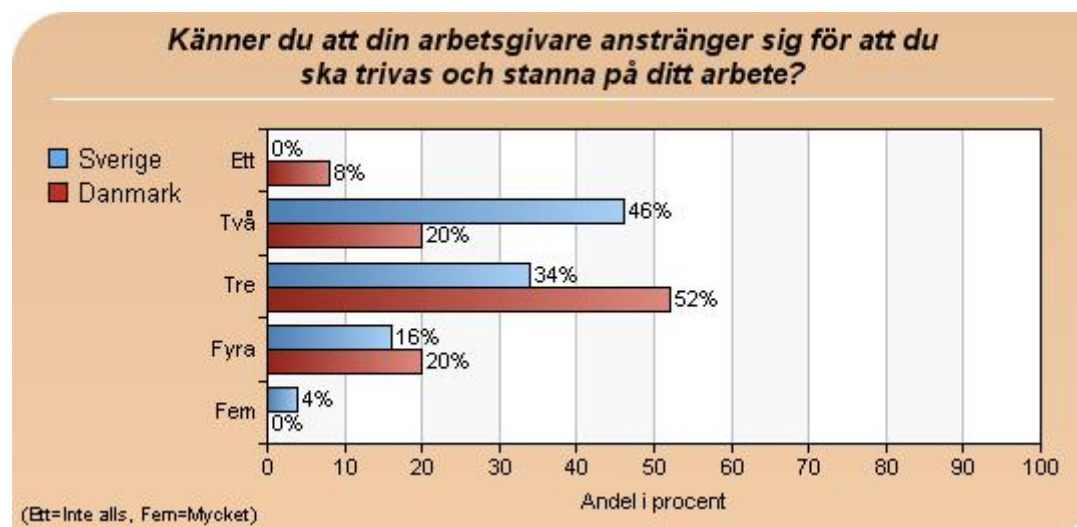
Diagram 4

Danska arbetsgivare får högre betyg av ungdomarna

Majoriteten av svenskar och danskar upplever att deras arbetsgivare anstränger sig för att de ska trivas och stanna på sin arbetsplats. Danska ungdomar anser dock i högre utsträckning att arbetsgivaren anstränger sig. Drygt var fjärde av de danska ungdomarna anser att arbetsgivaren anstränger sig lite eller inte alls, medan nästan hälften av de svenska ungdomarna anser detsamma.

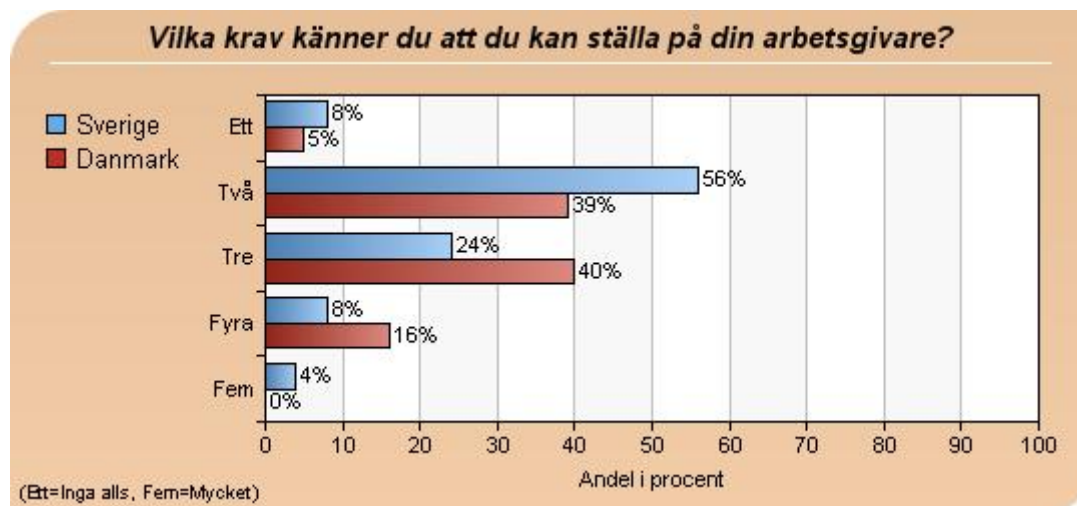
Diagram 5

Olika krav på olika sidor

Svenska ungdomar känner inte att de kan ställa krav på sin arbetsgivare i samma utsträckning som danska ungdomar. Två tredjedelar av de tillfrågade svenska ungdomarna och mindre än hälften av de danska ungdomarna upplever att de inte kan ställa några krav alls, eller ställa låga krav på sin arbetsgivare.

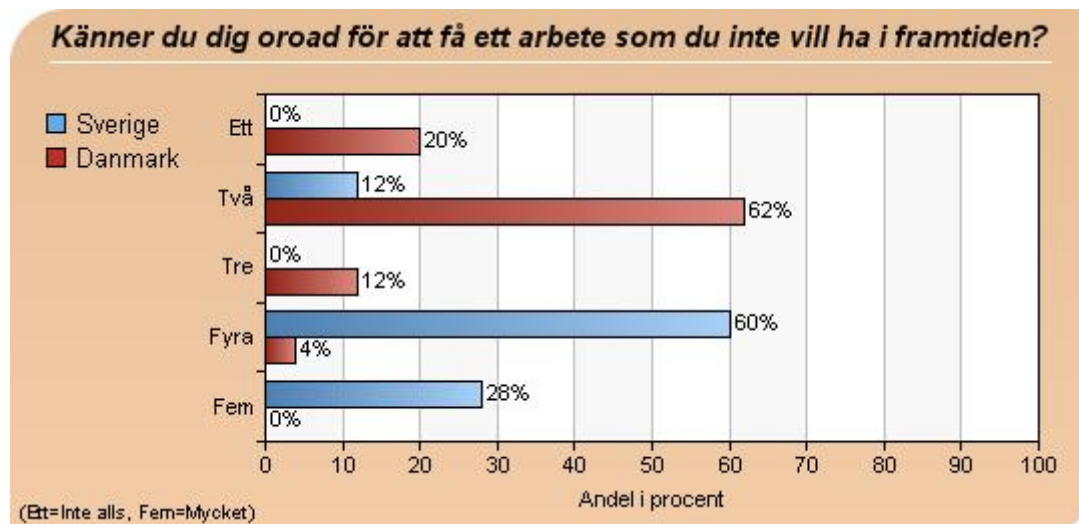
Diagram 6

Svenskar är oroad för att få ett arbete de inte vill ha i framtiden

Nästan alla svenska ungdomar uppger att de är ganska, eller mycket oroliga för att få ett arbete som de inte vill ha i framtiden. I Danmark är väldigt få ganska oroliga och ingen av de tillfrågade är mycket orolig. Var femte av de danska ungdomarna är inte alls orolig, medan ingen av de tillfrågade svenska ungdomarna svarar att de inte är alls oroliga.

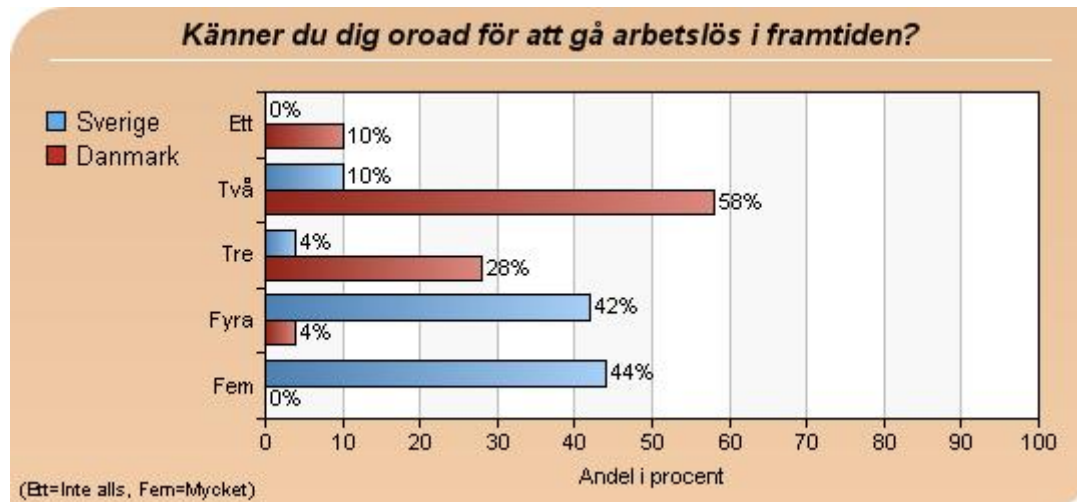
Diagram 7

Svenskar är oroadе för att gå arbetslösa i framtiden

Alla svenska ungdomar oroar sig i någon grad för att gå arbetslösa i framtiden. Nästan nio av tio oroar sig ganska mycket eller mycket. Bland de danska ungdomarna svarar sju av tio att de inte oroar sig alls eller bara lite. Ingen i Danmark oroar sig mycket.

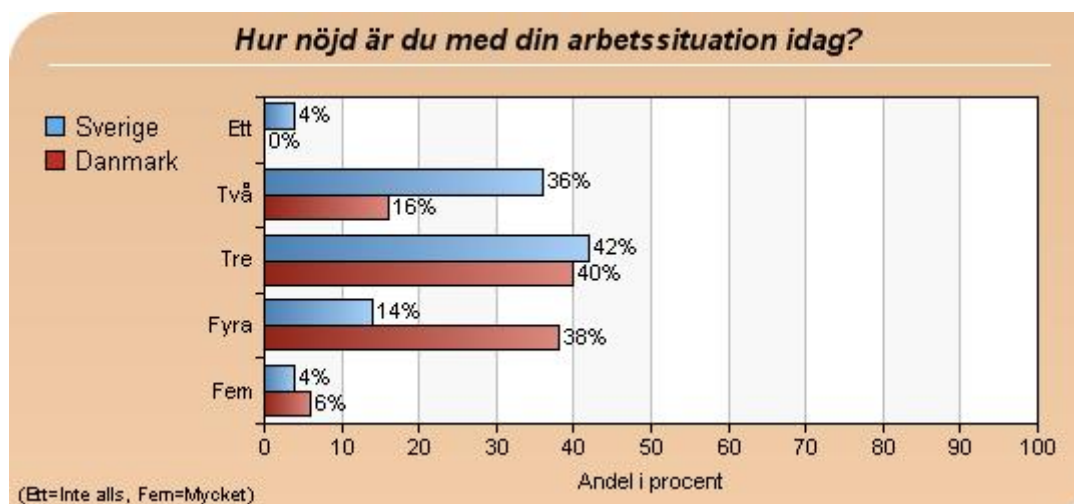
Diagram 8

Danska ungdomar mer nöjda med sin arbetsituation

Danska ungdomar uppger i större utsträckning än svenska ungdomar, att de är nöjda med sin arbetsituation. Nästan hälften av danskarna är ganska eller mycket nöjda, medan mindre än en femtedel av svenskarna är ganska eller mycket nöjda. 16 procent av danskarna är ganska missnöjda och ingen av dem är inte alls nöjd. Bland de svenska ungdomarna är fyra av tio ganska eller mycket missnöjda.

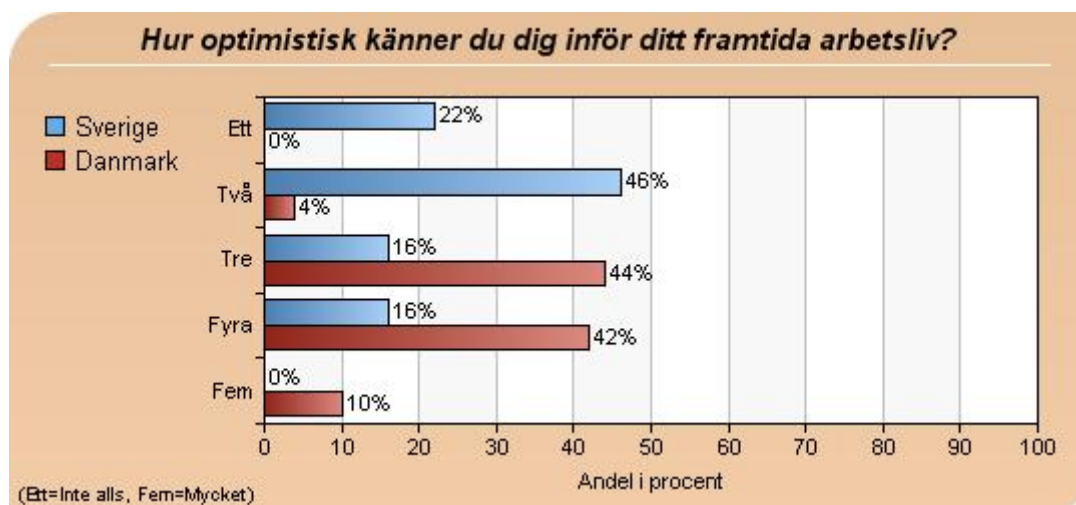
Diagram 9

Danska ungdomar är mer optimistiska inför arbetslivet

De danska ungdomarna är mer optimistiska inför sitt framtida arbetsliv, än vad de svenska ungdomarna är. Mer än hälften av de danska ungdomarna uppger att de känner sig ganska eller mycket optimistiska inför sitt framtida arbetsliv. I Sverige är 16 procent ganska optimistiska och ingen av de intervjuade är mycket optimistisk. Bland de svenska ungdomarna uppger mer än två tredjedelar att de känner sig ganska eller mycket pessimistiska inför sitt framtida arbetsliv. I Danmark är nästan ingen pessimistisk inför det framtida arbetslivet.

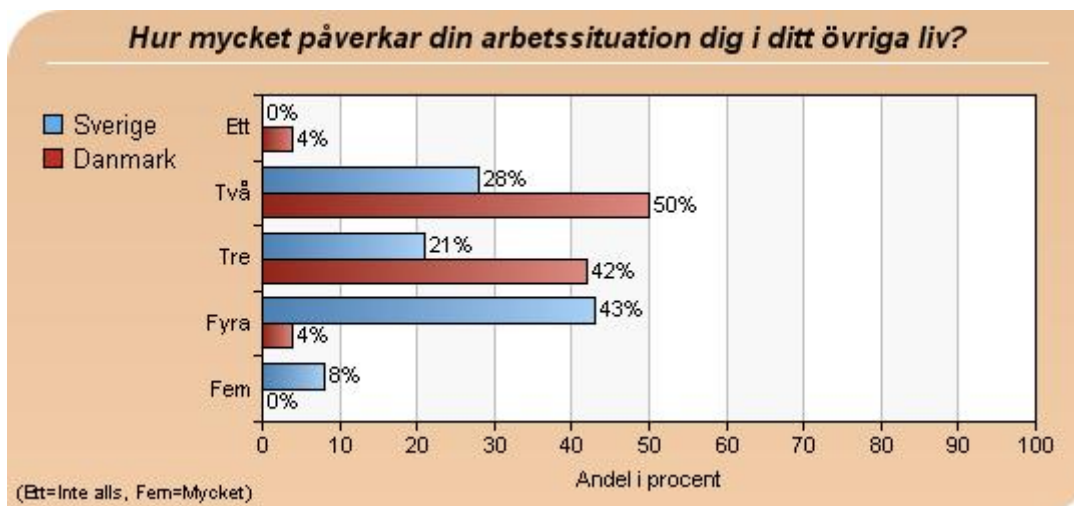
Diagram 10

Svenska ungdomars arbetsituation har större inverkan på livet

Arbetsituationen påverkar övriga livet i betydligt högre utsträckning för svenska ungdomar än för danska. Mer än hälften av de svenska ungdomarna anser att arbetsituationen påverkar övriga livet ganska mycket eller mycket. Bara fyra procent av de danska ungdomarna anser att arbetsituationen påverkar ganska mycket och ingen av dem anser att den påverkar mycket.

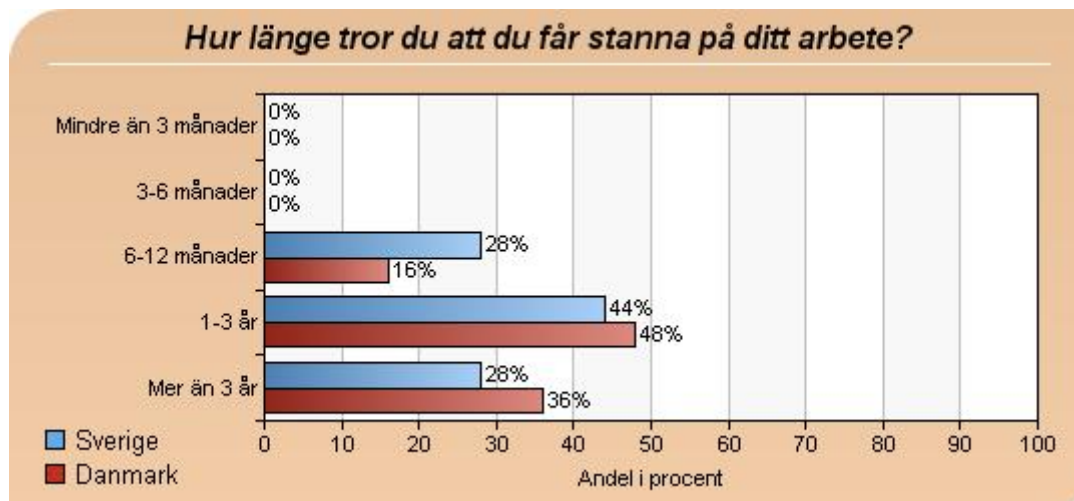
Diagram 11

Ingen större skillnad i hur länge man tror att man får stanna

Det finns ingen större skillnad i hur länge danska och svenska ungdomar tror att de får stanna på det arbete de har. Samtliga tror att de får stanna sex månader eller längre och ungefär lika många svenska och danska ungdomar tror att de får stanna ett till tre år.

Diagram 12

En ljusare dansk framtidsbild

Ingen av de danska ungdomarna känner sig generellt pessimistisk inför framtiden. Sju av tio är ganska optimistiska och två av tio är mycket optimistiska. I Sverige är bilden nästan omvänd. Ingen av de svenska ungdomarna är mycket optimistisk inför framtiden och endast 13 procent är ganska optimistisk. Nästan sju av tio är ganska eller mycket pessimistiska inför framtiden.

Diagram 13

